

**PROGRAM KURSU SPECJALISTYCZNEGO
TERAPIA BÓLU OSTREGO U DOROSŁYCH
dla pielęgniarek i położnych**

**Zatwierdził
Minister Zdrowia**

19. 08. 2015

Warszawa, dnia .....

Zupoważnienia
MINISTRA ZDROWIA
PODSEKRETARZ STANU

Cezary Cieślukowski

PROGRAM PRZYGOTOWANY PRZEZ ZESPÓŁ PROGRAMOWY W SKŁADZIE¹

1. **dr n. med. Małgorzata Knap** – Przewodnicząca Zespołu; Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Wojewódzki Szpital Specjalistyczny im. św. Rafała w Czerwonej Górze; Zakład Medycyny Ratunkowej Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
2. **dr n. med. Edyta Cudak** – Zakład Pielęgniarstwa Anestezjologicznego i Intensywnej Opieki Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu; Klinika Kardiochirurgii Dziecięcej Szpital Kliniczny im. K. Jonschera w Poznaniu,
3. **dr n. med. Renata Szebla** – Klinika Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Wojewódzki Szpital Zespolony w Kielcach

RCENZENT PROGRAMU

prof. dr hab. n. med. Jan Dobrogowski – Prezes Polskiego Towarzystwa Badania Bólu
Zakład Badania i Leczenia Bólu Katedra Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum

---

¹ Powołany Zarządzeniem Dyrektora Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych Nr 46A/14 z dnia 3 lipca 2014 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw Opracowania Programu Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych.

1. ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNO-PROGRAMOWE

Rodzaj kształcenia

Kurs specjalistyczny jest to rodzaj kształcenia, który zgodnie z ustawą z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. z 2014 r., poz. 1435, z późn. zm.) ma na celu uzyskanie przez pielęgniarkę lub położną wiedzy i umiejętności do wykonywania określonych czynności zawodowych przy udzielaniu świadczeń pielęgnacyjnych, zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych lub rehabilitacyjnych.

Efekty kształcenia wskazane w programie kursu specjalistycznego *Terapia bólu ostrego u dorosłych, dla pielęgniarek i położnych*, są dla organizatora i uczestnika kształcenia obowiązkowym elementem programu. Osiągnięcie wskazanych efektów kształcenia gwarantuje, że każdy uczestnik kursu specjalistycznego będzie posiadać takie same kwalifikacje, niezależnie od miejsca ukończenia kształcenia, podmiotu organizującego kształcenie oraz systemu kształcenia.

Cel kształcenia

Przygotowanie pielęgniarki, położnej do samodzielnego udzielania świadczeń zdrowotnych w okresie okołoperacyjnym w zakresie uśmierzania bólu ostrego:

- monitorowania natężenia bólu za pomocą przyjętych skal oceny natężenia bólu;
- monitorowania przebiegu leczenia przeciwbólowego u chorych;
- podawania leków różnymi drogami w celu uśmierzania bólu ostrego w zakresie zlecenia lekarskiego, także z wykorzystaniem technik analgezji regionalnej;
- modyfikowania dawki leku przeciwbólowego, w zakresie zlecenia lekarskiego, na podstawie monitorowania bólu i stanu pacjenta.

Czas trwania kształcenia

Łączna liczba godzin przeznaczonych na realizację programu kursu specjalistycznego w kontakcie z wykładowcą/opiekunem stażu wynosi **98** godzin dydaktycznych:

- zajęcia teoretyczne – **28** godzin,
- zajęcia praktyczne – **70** godzin.

Organizator kształcenia w porozumieniu z kierownikiem kursu, ma prawo dokonać modyfikacji czasu trwania zajęć teoretycznych. Oznacza to, że 90% łącznej liczby godzin przeznaczonych na realizację programu nie podlega zmianie. Wskazane 10%, **co stanowi nie więcej niż 10 godzin, może być wykorzystane na samokształcenie.**

Sposób organizacji

Za przebieg i organizację kursu specjalistycznego odpowiedzialny jest organizator kształcenia.

Planując realizację kształcenia, organizator powinien:

1. Opracować regulamin organizacyjny kursu specjalistycznego, który w szczególności określa:
  - organizację;
  - zasady i sposób naboru osób;
  - prawa i obowiązki osób uczestniczących;
  - zakres obowiązków kadry dydaktycznej prowadzącej nauczanie teoretyczne i praktyczne;
  - zasady przeprowadzenia egzaminu końcowego.
2. Powołać kierownika kursu specjalistycznego.

Do zadań kierownika kursu oprócz zadań określonych w przepisach Ministra Zdrowia z tego zakresu powinno należeć:

- współdecydowanie o doborze kadry dydaktycznej;

- przedstawienie uczestnikom kursu: celu, programu i organizacji kształcenia;
  - ocenianie placówek szkolenia praktycznego wg specyfiki i organizacji zajęć;
  - pomaganie w rozwiązywaniu problemów;
  - udzielanie indywidualnych konsultacji uczestnikom kursu;
  - zbieranie i analizowanie opinii o przebiegu kursu.
3. Przeprowadzić postępowanie kwalifikacyjne.
  4. Powołać wykładowców posiadających kwalifikacje określone w programie kursu.
  5. Powołać w uzgodnieniu z kierownikiem kursu opiekunów szkolenia praktycznego, którzy powinni być merytorycznymi pracownikami placówek, w których odbywa się szkolenie praktyczne. Do zadań opiekuna szkolenia praktycznego należy:
    - instruktaż wstępny (zapoznanie z celem szkolenia praktycznego, z organizacją pracy, wyposażeniem placówki, jej personelem, zakresem udzielanych świadczeń i in.);
    - instruktaż bieżący (organizacja i prowadzenie zajęć, kontrola nad ich prawidłowym przebiegiem, pomoc w rozwiązywaniu problemów i in.);
    - instruktaż końcowy (omówienie i podsumowanie zajęć, zaliczenie świadczeń zdrowotnych określonych w programie kształcenia, ocena uzyskanych wiadomości i umiejętności).
  6. Zapewnić bazę dydaktyczną do szkolenia teoretycznego, dostosowaną do liczby uczestników kursu.
  7. Zapewnić środki dydaktyczne, o których mowa w programie poszczególnych modułów.
  8. Dobrać placówki stażowe zgodnie z planem nauczania, w których możliwe będzie zdobywanie umiejętności niezbędnych do wykonywania określonych świadczeń zdrowotnych.
  9. Posiadać wewnętrzny system monitorowania jakości kształcenia.

Sposób sprawdzania efektów kształcenia:

W toku realizacji programu przewiduje się ocenianie:

1. Bieżące – rozumiane jako zaliczanie poszczególnych modułów (sprawdzenie stopnia opanowania wiedzy i umiejętności będących przedmiotem nauczania teoretycznego i praktycznego, w tym świadczeń zdrowotnych przewidzianych w programie kształcenia).
2. Końcowe – zgodnie z ustawą z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (Dz. U. z 2014 r., poz. 1435, z późn. zm.) kurs specjalistyczny kończy się egzaminem teoretycznym, przeprowadzonym w formie pisemnej lub ustnej, albo egzaminem praktycznym.
Rodzaj egzaminu i formę egzaminu teoretycznego ustala organizator kształcenia z uwzględnieniem zakresu, w jakim prowadzony jest kurs specjalistyczny.

2. OGÓLNE EFEKTY KSZTAŁCENIA

Zaświadczenie o ukończeniu kursu specjalistycznego **Terapia bólu ostrego u dorosłych** otrzymuje pielęgniarka, położna, która:

1) w zakresie wiedzy posiada:

- specjalistyczną wiedzę z zakresu leczenia bólu ostrego;
- znajomość regulacji prawnych i norm etycznych odnoszących się do udzielania specjalistycznych świadczeń zdrowotnych w zakresie leczenia bólu ostrego

2) w zakresie umiejętności potrafi:

- świadczyć samodzielnie opiekę specjalistyczną z zakresu leczenia bólu ostrego;
- stosować zasady etyki ogólnej i zawodu w świadczeniu opieki nad człowiekiem zagrożonym wystąpieniem bólu ostrego;

- nauczyć chorego i jego rodzinę postępowania zapobiegającego z wykorzystaniem niefarmakologicznych metod leczenia bólu ostrego;
- doradzać członkom zespołu opieki zdrowotnej w zakresie organizacji leczenia bólu ostrego;
- prowadzić szkolenia w zakresie roli pielęgniarki, położnej w procesie leczenia bólu;
- prowadzić edukację pacjentów w procesie terapii bólu;
- korzystać z aktualnej wiedzy w zakresie leczenia bólu ostrego dla zapewnienia wysokiego poziomu opieki

3) w zakresie kompetencji społecznych:

- szanuje godność i autonomię pacjenta bez względu na jego wiek, płeć, niepełnosprawność, orientację seksualną oraz pochodzenie narodowe i etniczne;
- współpracuje z pacjentem z bólem ostrym, jego rodziną i członkami zespołu opieki zdrowotnej;
- ponosi odpowiedzialność za wykonywanie specjalistycznych świadczeń zdrowotnych w zakresie leczenia bólu ostrego;
- krytycznie ocenia własne kompetencje w zakresie terapii bólu ostrego;
- stale aktualizuje wiedzę i umiejętności w zakresie leczenia bólu ostrego.

3. SZCZEGÓŁOWE EFEKTY KSZTAŁCENIA

W zakresie wiedzy uczestnik kursu:

- W1. przedstawia definicję bólu oraz omawia: mechanizmy nocycypcji, drogi przewodzenia bólu, czynniki modyfikujące odczuwanie bólu;
- W2. omawia: ból powstający w wyniku poszczególnych rodzajów zabiegów, kategorie bólu, metody i narzędzia ewaluacji bólu odczuwanego przez pacjenta;
- W3. omawia zespoły bólu neuropatycznego, które mogą być następstwem poszczególnych typów zabiegów operacyjnych;
- W4. omawia stopień nasilenia bólu oraz postępowanie przeciwbólowe po zabiegach operacyjnych połączonych z różnie rozległym urazem tkanek;
- W5. charakteryzuje działanie leków przeciwbólowych z różnych grup: opioidowe, nieopiodowe leki przeciwbólowe, niesteroidowe leki przeciwzapalne (NLPZ), stosowanych w leczeniu bólu;
- W6. omawia wskazania do stosowania określonych leków przeciwbólowych, ich siłę działania oraz charakterystykę działań niepożądanych;
- W7. omawia analgezję multimodalną stosowaną w leczeniu bólu ostrego,
- W8. przedstawia zasady postępowania i leczenia przeciwbólowego zgodne z aktualnymi rekomendacjami i zaleceniami Polskiego Towarzystwa Badania Bólu (PTBB);
- W9. przedstawia zasady podawania leków przeciwbólowych różnymi drogami, w tym z wykorzystaniem technik analgezji regionalnej;
- W10. charakteryzuje metodę analgezji kontrolowanej przez pielęgniarkę (NCA – Nurse Controlled Analgesia);
- W11. omawia zadania pielęgniarki, położnej w zespole leczenia bólu;
- W12. przedstawia program edukacyjny dla pacjenta i jego rodziny w zakresie terapii bólu;
- W13. charakteryzuje zasady organizacji leczenia bólu z wykorzystaniem różnych technik leczenia bólu w oddziałach szpitalnych.

W zakresie umiejętności uczestnik kursu potrafi:

- U1. ocenić ból ostry u pacjenta dorosłego z zastosowaniem wybranej skali natężenia bólu;
- U2. stosować różne rodzaje skal natężenia bólu u wybranych grup pacjentów;
- U3. stosować techniki modyfikujące odczuwanie bólu u pacjenta;

- U4. podawać leki przeciwbólowe różnymi drogami, w tym z wykorzystaniem technik analgezji regionalnej;
- U5. identyfikować pacjentów z grup ryzyka oraz znać wskazania i przeciwwskazania do podawania określonych grup leków przeciwbólowych;
- U6. dokonać doraźnej modyfikacji dawki leku przeciwbólowego (w zakresie uzgodnionym z zaleceniem i zleceniami lekarza) – w zależności od aktualnego stanu klinicznego i wieku pacjenta;
- U7. dokumentować procedury pielęgniarskie, realizowane w ramach terapii bólu;
- U8. podawać leki przez cewnik zaimplantowany do przestrzeni zewnątrzoponowej oraz pielęgnować miejsce wprowadzenia cewnika w przypadku stosowania blokad ciągłych;
- U9. podejmować działania w sytuacji pojawienia się powikłań w terapii przeciwbólowej u dorosłego;
- U10. różnicować kliniczne przyczyny zmian parametrów życiowych u dorosłych, wynikające z odczuwanego bólu, jak: tachykardia, hipertensja, hipowentylacja;
- U11. współpracować w ramach zespołu terapeutycznego (lekarzy i pielęgniarek) realizując kompetentnie zadania,
- U12. uwzględnić, w ocenie ostrego bólu i prowadzonej terapii przeciwbólowej, metody niefarmakologiczne dostosowane do szczególnych grup pacjentów;
- U13. prowadzić kartę leczenia bólu, zgodnie z obowiązującymi zasadami prowadzenia dokumentacji medycznej wynikającymi z przepisów prawnych;
- U14. edukować pacjenta i jego opiekunów w zakresie metod oceny i leczenia bólu z wykorzystaniem niefarmakologicznych metod leczenia bólu w warunkach domowych.

W zakresie kompetencji społecznych uczestnik kursu:

- K1. szanuje godność i autonomię chorego,
- K2. przestrzega praw pacjenta, okazując szacunek wobec pacjenta, zrozumienie dla jego różnic światopoglądowych oraz kulturowych, zachowuje tajemnicę zawodową;
- K3. wykazuje odpowiedzialność za wykonywane świadczenia zdrowotne;
- K4. współpracuje kompetentnie w ramach zespołu terapeutycznego (lekarzy i pielęgniarek), zachowując zasady etyki zawodowej;
- K5. realizuje aktualnie obowiązujące treści aktów normatywnych i dokumentów, określających bezpieczeństwo pacjenta, zakres obowiązującej dokumentacji medycznej oraz sposoby jej przetwarzania, mając na celu zapewnianie wysokiego poziomu ochrony ludzkiego zdrowia i życia

4. PLAN NAUCZANIA

Lp.	Nazwa modułu	Liczba godzin teorii	Miejsce realizacji stażu	Liczba godzin stażu	Łączna liczba godzin kontaktowych
I	Podstawy patofizjologii bólu	7	<u>Dla pielęgniarek i dla położnych</u> – blok operacyjny dorosłych	21	35
II	Farmakoterapia bólu ostrego	7			
III	Techniki analgezji regionalnej w uśmierzaniu bólu	7	<u>Dla pielęgniarek:</u> oddział poznieczuleniowy /pooperacyjny: 1. chirurgii ogólnej (28 godz.) 2. chirurgii klatki piersiowej <i>albo</i> traumatologii <i>albo</i> ginekologii (21 godz.) <u>Dla położnych:</u> oddział poznieczuleniowy /pooperacyjny: 1. ginekologii (28 godz.) 2. chirurgii klatki piersiowej <i>albo</i> traumatologii <i>albo</i> chirurgii ogólnej (21 godz.)	49	63
IV	Organizacja leczenia bólu. Rola pielęgniarki, położnej w interdyscyplinarnym zespole leczenia bólu	7			
Łącznie		28		70	98*

* Organizator kształcenia w porozumieniu z kierownikiem kursu, ma prawo dokonać modyfikacji czasu trwania zajęć teoretycznych. Oznacza to, że 90% łącznej liczby godzin przeznaczonych na realizację programu nie podlega zmianie. Wskazane 10%, **co stanowi nie więcej niż 10 godzin, może być wykorzystane na samokształcenie.**

5. MODUŁY KSZTAŁCENIA**5.1. MODUŁ I**

Nazwa modułu	PODSTAWY PATOFIZJOLOGII BÓLU
Cel kształcenia	Przygotowanie pielęgniarki, położnej do dokonywania oceny natężenia bólu i różnicowania jego patofizjologii
Efekty kształcenia dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W1. przedstawia definicję bólu oraz omówi: mechanizmy nocycepcji, drogi przewodzenia bólu czynniki modyfikujące odczuwanie bólu;</p> <p>W2. omawia: ból powstający w wyniku poszczególnych rodzajów zabiegów, kategorie bólu, metody i narzędzia ewaluacji bólu odczuwanego przez pacjenta;</p> <p>W3. omawia zespoły bólu neuropatycznego, które mogą być następstwem poszczególnych typów zabiegów operacyjnych;</p> <p>W4. omawia stopień nasilenia bólu oraz postępowanie przeciwbólowe po zabiegach operacyjnych połączonych z różnie rozległym urazem tkanek.</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p> <p>U1. ocenić ból ostry u pacjenta dorosłego z zastosowaniem wybranej skali natężenia bólu;</p> <p>U2. stosować różne rodzaje skal natężenia bólu u wybranych grup pacjentów;</p> <p>U3. stosować techniki modyfikujące odczuwanie bólu u pacjenta.</p> <p>W zakresie kompetencji społecznych:</p> <p>K1. szanuje godność i autonomię chorego;</p> <p>K2. przestrzega praw pacjenta, okazując szacunek wobec pacjenta, zrozumienie dla jego różnic światopoglądowych oraz kulturowych, zachowuje tajemnicę zawodową;</p> <p>K3. wykazuje odpowiedzialność za wykonywane świadczenia zdrowotne;</p> <p>K4. współpracuje kompetentnie w ramach zespołu terapeutycznego (lekarzy i pielęgniarek), zachowując zasady etyki zawodowej;</p> <p>K5. realizuje aktualnie obowiązujące treści aktów normatywnych i dokumentów, określających bezpieczeństwo pacjenta, zakres obowiązującej dokumentacji medycznej oraz sposoby jej przetwarzania, mając na celu zapewnianie wysokiego poziomu ochrony ludzkiego zdrowia i życia.</p>

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	<p>Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie i aktualnie udzielające świadczeń zdrowotnych będących przedmiotem kształcenia oraz spełniają co najmniej jeden z warunków:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. posiadają tytuł magistra pielęgniarstwa; 2. posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa anestezjologicznego i intensywnej opieki; 3. posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii.
Wymagania wstępne	–
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	<p>Wykład 7 godz. Staż 21 godz. (łącznie dla modułu I i II)</p>
Nakład pracy uczestnika kursu	<p>Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 28 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykład – 7 godz. • staż – 21 godz. <p>Praca własna uczestnika kursu: 40 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie do zajęć teoretycznych – 10 godz. • przygotowanie do zajęć praktycznych – 10 godz. • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia modułu – 20 godz. <p>Łącznie nakład pracy uczestnika kursu: 68 godz.</p>
Stosowane środki dydaktyczne	<p>Rzutnik multimedialny, sprzęt do odtwarzania nośników elektronicznych, tablica, schematy, wykresy, tablice z algorytmami, rzutnik folii, rzutnik multimedialny, telewizor, magnetowid.</p>
Metody sprawdzania efektów kształcenia uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	<p>Metody kontroli i oceny w zakresie wiedzy i umiejętności:</p> <p>Test dydaktyczny jednokrotnego wyboru – 10 pytań (zaliczenie 70% poprawnych odpowiedzi).</p> <p>Kontrola pisemna (zestawy zagadnień problemowych, sprawozdanie, proces pielęgnowania i jego dokumentacja).</p> <p>Kontrola praktyczna (pokaz czynności, interpretacja sytuacji klinicznej, kontrola dokumentacji pacjenta, inscenizacja, prezentacja multimedialna).</p> <p>Obecność na zajęciach.</p> <p>Metody kontroli i oceny w zakresie kompetencji społecznych:</p>

	Obserwacja 360 stopni.
Treści modułu kształcenia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Definicja bólu wg Międzynarodowego Stowarzyszenia Badania Bólu (1 godz.) 2. Patomechanizm bólu ostrego (1 godz.) <ol style="list-style-type: none"> a) zjawisko nocycencji; b) drogi przewodzenia bólu: <ul style="list-style-type: none"> • boczna droga rdzeniowo-wzgórzowa, • przyśrodkowa droga rdzeniowo-wzgórzowa, • droga rdzeniowo-śródmózgowa, • droga rdzeniowo-siatkowata. 3. Ból pooperacyjny i pourazowy (1 godz.) <ol style="list-style-type: none"> a) nasilenie bólu związane z rozległością i lokalizacją urazu tkanek, na podstawie wytycznych Polskiego Towarzystwa Badania Bólu (PTBB). 4. Ból pooperacyjny w różnych specjalnościach zabiegowych (1 godz.) <ol style="list-style-type: none"> a) specyfika odczuć bólowych u pacjentów po zabiegach w chirurgii ogólnej; b) specyfika odczuć bólowych u pacjentów po zabiegach w chirurgii klatki piersiowej; c) specyfika odczuć bólowych u pacjentów po zabiegach w traumatologii; d) specyfika odczuć bólowych u pacjentów po zabiegach w ginekologii. 5. Czynniki modyfikujące odczuwanie bólu (1 godz.) <ol style="list-style-type: none"> a) pozycja ułożenia ciała; b) zastosowanie fizykoterapii. 6. Skale oceny natężenia bólu (1 godz.) <ol style="list-style-type: none"> a) skala słowna (Verbal Rating Scale); b) 11-punktowa skala numeryczna (NRS – Numerical Rating Scale); c) skala wzrokowo-analogowa (VAS – Visual Analogue Scale); d) skala Szpitala Księcia Henryka (PHHPS – Prince Henry Hospital Pain Score). 7. Ból neuropatyczny (1 godz.) <ol style="list-style-type: none"> a) przyczyny powstawania bólu neuropatycznego: <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny rozrostowe oraz związane z terapią choroby nowotworowej,

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIELEŃNIAREK I POŁOŻNYCH

	<ul style="list-style-type: none"> • patomechanizm bólu neuropatycznego; b) wybrane zespoły bólu neuropatycznego: <ul style="list-style-type: none"> • przetrwały ból pooperacyjny i pourazowy, • ból fantomowy.
Wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej, obowiązującej do zaliczenia danego modułu	<p>Literatura obowiązkowa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dobrogowski J., Wordliczek J.: <i>Ból przewlekły</i>. Medyczne Centrum Kształcenia Podyplomowego UJ, Kraków 2002 2. Dobrogowski J., Wordliczek J.: <i>Leczenie bólu</i>. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007 3. <i>Zalecenia postępowania w bólu ostrym i operacyjnym</i>. Anestezjologia i Intensywna Terapia 2014, t. 46, nr 4, s. 235–260 <p>Literatura uzupełniająca:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. de Walden-Gałuszko K.: <i>Pielęgniarstwo w opiece paliatywnej i hospicyjnej</i>. PZWL, Warszawa 2008 2. Wordliczek J., Dobrogowski J.: <i>Leczenie bólu</i>. WL PZWL, Warszawa 2011
Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje	<p>Staż (łącznie dla modułu I i II): Blok operacyjny dorosłych – 21 godz., <u>dla pielęgniarek i dla położnych</u></p> <p>Realizacja stażu po zaliczeniu części teoretycznej wszystkich modułów</p>

5.2. MODUŁ II

Nazwa modułu	FARMAKOTERAPIA BÓLU OSTREGO
Cel kształcenia	Przygotowanie pielęgniarki, położnej do udziału w leczeniu bólu ostrego poprzez doraźną modyfikację dawki leku przeciwbólowego w zakresie zlecenia lekarskiego, w zależności od stanu klinicznego pacjenta i stopnia natężenia bólu, w celu zachowania ciągłości skutecznej terapii
Efekty kształcenia dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W5. charakteryzuje działanie leków przeciwbólowych z różnych grup: opioidowe, nieopiodowe leki przeciwbólowe, niesteroidowe leki przeciwzapalne (NLPZ) stosowanych w leczeniu bólu;</p> <p>W6. omawia wskazania do stosowania określonych leków przeciwbólowych, ich siłę działania oraz charakterystykę działań niepożądanych;</p> <p>W7. omawia analgezję multimodalną stosowaną w leczeniu bólu ostrego.</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p> <p>U4. podawać leki przeciwbólowe różnymi drogami, w tym z wykorzystaniem technik analgezji regionalnej;</p> <p>U5. identyfikować pacjentów z grup ryzyka oraz znać wskazania i przeciwwskazania do podawania określonych grup leków przeciwbólowych;</p> <p>U6. dokonać doraźnej modyfikacji dawki leku przeciwbólowego (w zakresie uzgodnionym z zaleceniem i zleceniami lekarza) – w zależności od aktualnego stanu klinicznego i wieku pacjenta;</p> <p>U7. dokumentować procedury pielęgniarskie, realizowane w ramach terapii bólu.</p> <p>W zakresie kompetencji społecznych:</p> <p>K1. szanuje godność i autonomię chorego;</p> <p>K2. przestrzega praw pacjenta, okazując szacunek wobec pacjenta, zrozumienie dla jego różnic światopoglądowych oraz kulturowych, zachowuje tajemnicę zawodową;</p> <p>K3. wykazuje odpowiedzialność za wykonywane świadczenia zdrowotne;</p> <p>K4. współpracuje kompetentnie w ramach zespołu terapeutycznego (lekarzy i pielęgniarek), zachowując zasady etyki zawodowej;</p> <p>K5. realizuje aktualnie obowiązujące treści aktów normatywnych i dokumentów, określających bezpieczeństwo pacjenta, zakres obowiązującej dokumentacji medycznej oraz sposoby jej przetwarzania, mając na celu</p>

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

	zapewnianie wysokiego poziomu ochrony ludzkiego zdrowia i życia.
Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie i aktualnie udzielające świadczeń zdrowotnych będących przedmiotem kształcenia oraz spełniają co najmniej jeden z warunków: 1. posiadają tytuł magistra pielęgniarstwa, 2. posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki, 3. posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie anestezjologii i intensywnej opieki, 4. posiadają tytuł zawodowy magistra farmacji.
Wymagania wstępne	–
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	Wykład 7 godz. Staż 21 godz. (łącznie dla modułu I i II, wykazany w module I)
Nakład pracy uczestnika kursu	Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 7 godz. c) wykład – 7 godz. Praca własna uczestnika kursu: 40 godz. • przygotowanie do zajęć teoretycznych – 10 godz. • przygotowanie do zajęć praktycznych – 10 godz. • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia modułu – 20 godz. Łącznie nakład pracy uczestnika kursu: 47 godz.
Stosowane środki dydaktyczne	Rzutnik multimedialny, sprzęt do odtwarzania nośników elektronicznych, tablica, schematy, wykresy, tablice z algorytmami, rzutnik folii, rzutnik multimedialny, telewizor, magnetowid.
Metody sprawdzania efektów kształcenia uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	Metody kontroli i oceny w zakresie wiedzy i umiejętności: Test 10 pytań – zalicza 70% prawidłowych odpowiedzi. Kontrola pisemna (zestaw zagadnień problemowych, sprawozdanie, proces pielęgnowania i jego dokumentacja). Kontrola praktyczna (pokaz czynności, interpretacja sytuacji klinicznej, kontrola dokumentacji pacjenta, inscenizacja, prezentacja multimedialna).

	<p>Testy dydaktyczne (jednokrotnego wyboru, wielokrotnego wyboru). Obecność na zajęciach. Metody kontroli i oceny kompetencji społecznych: Obserwacja 360 stopni.</p>
<p>Treści modułu kształcenia</p>	<p>1. Podstawowe grupy leków przeciwbólowych (2 godz.)</p> <p>a) opioidowe leki przeciwbólowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mechanizm działania, • drogi podawania, • dawkowanie, • wskazania i przeciwwskazania do stosowania, • system analgezji kontrolowanej przez pacjenta (PCA), • działania niepożądane, • zjawisko tachyfilaksji, • antagoniści receptorów opioidowych; <p>b) analgetyki nieopiodowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mechanizm działania, • wskazania i przeciwwskazania, • drogi podawania i dawkowanie; <p>c) niesteroidowe leki przeciwzapalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • grupy leków, • drogi podawania, • mechanizm działania, • wskazania i przeciwwskazania do stosowania, • dawkowanie, efekt pułapowy, • objawy uboczne. <p>2. Analgezja multimodalna w leczeniu bólu (2 godz.)</p> <p>a) ciągła analgezja zewnątrzoponowa jako „złoty standard” w leczeniu bólu po operacjach połączonych ze znacznym lub rozległym urazem tkanek;</p>

	<p>b) wysoka skuteczność analgetyczna oraz dużego stopnia bezpieczeństwo wynikające z wielotorowego leczenia bólu.</p> <p>3. Standardy postępowania w zakresie farmakoterapii bólu (1 godz.)</p> <p>a) drabina analgetyczna WHO;</p> <p>b) zalecenia Polskiego Towarzystwa Badania Bólu (PTBB);</p> <p>c) stosowanie analgezji multimodalnej – zasady łączenia różnych leków i technik oraz zalety takiego postępowania;</p> <p>d) zasadność stosowania opioidów w leczeniu bólu;</p> <p>e) zastosowanie leków adiuwantowych w leczeniu bólu;</p> <p>f) zróżnicowanie sposobu leczenia bólu pooperacyjnego w zależności od rozległości uszkodzenia tkanek;</p> <p>g) monitorowanie występowania działań niepożądanych stosowanych leków w terapii bólu.</p> <p>4. Farmakoterapia bólu w szczególnych populacjach pacjentów (2 godz.)</p> <p>a) pacjenci z chorobami przewodu pokarmowego;</p> <p>b) pacjenci z upośledzeniem funkcji metabolicznej wątroby i ryzykiem wystąpienia hepatotoksyczności;</p> <p>c) pacjenci z upośledzeniem czynności wydalniczej nerek;</p> <p>d) pacjenci z chorobami serca i naczyń krwionośnych;</p> <p>e) kobiety w ciąży;</p> <p>f) pacjenci z nadwrażliwością na leki przeciwbólowe w wywiadzie;</p> <p>g) pacjenci w wieku powyżej 65. roku życia.</p>
Wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej, obowiązującej do zaliczenia danego modułu	<p>Literatura obowiązkowa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dobrogowski J., Wordliczek J.: <i>Leczenie bólu</i>. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007 2. <i>Zalecenia postępowania w bólu ostrym i operacyjnym</i>. Anestezjologia i Intensywna Terapia 2014, t. 46, nr 4, s. 235–260 <p>Literatura uzupełniająca:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Larsen R.: <i>Anestezjologia</i>, wyd. II polskie pod red. Andrzeja Küblera, U&P, Wrocław 2013
Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje	Staż łączony z modułem I

5.3. MODUŁ III

Nazwa modułu	TECHNIKI ANALGEZJI REGIONALNEJ W UŚMIERZANIU BÓLU
Cel kształcenia	Przygotowanie pielęgniarki, położnej do realizacji procedur analgezji regionalnej w terapii bólu pooperacyjnego oraz podawania leków przez cewnik zaimplantowany do przestrzeni zewnątrzoponowej, jak i w okolicy nerwów i splotów nerwowych w terapii bólu pooperacyjnego i ostrych zespołów bólowych.
Efekty kształcenia dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W8. przedstawia zasady postępowania i leczenia przeciwbólowego zgodne z aktualnymi rekomendacjami i zaleceniami ekspertów Polskiego Towarzystwa Badania Bólu (PTBB);</p> <p>W9. przedstawia zasady podawania leków przeciwbólowych różnymi drogami, w tym z wykorzystaniem technik analgezji regionalnej;</p> <p>W10. charakteryzuje metodę analgezji kontrolowanej przez pielęgniarkę (NCA – Nurse Controlled Analgesia).</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p> <p>U8. podawać leki przez cewnik zaimplantowany do przestrzeni zewnątrzoponowej oraz pielęgnuje miejsce wprowadzenia cewnika w przypadku stosowania blokad ciągłych;</p> <p>U9. podejmować działania w sytuacji pojawienia się powikłań w terapii przeciwbólowej u dorosłego;</p> <p>U10. różnicować kliniczne przyczyny zmian parametrów życiowych u dorosłych, wynikające z odczuwanego bólu, jak: tachykardia, hipertensja, hipowentylacja.</p> <p>W zakresie kompetencji społecznych:</p> <p>K1. szanuje godność i autonomię chorego;</p> <p>K2. przestrzega praw pacjenta, okazując szacunek wobec pacjenta/poszkodowanego, zrozumienie dla jego różnic światopoglądowych oraz kulturowych, zachowuje tajemnicę zawodową;</p> <p>K3. wykazuje odpowiedzialność za wykonywane świadczenia zdrowotne;</p> <p>K4. współpracuje kompetentnie w ramach zespołu terapeutycznego (lekarzy i pielęgniarek), zachowując zasady etyki zawodowej;</p> <p>K5. realizuje aktualnie obowiązujące treści aktów normatywnych i dokumentów, określających bezpieczeństwo pacjenta, zakres obowiązującej dokumentacji medycznej oraz sposoby jej przetwarzania, mając na celu zapewnianie wysokiego poziomu ochrony ludzkiego zdrowia i życia.</p>

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH

Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie i aktualnie udzielające świadczeń zdrowotnych będących przedmiotem kształcenia oraz spełniają co najmniej jeden z warunków: 1. posiadają tytuł magistra pielęgniarstwa, 2. posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki, 3. posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii.
Wymagania wstępne	–
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	Wykład 7 godz. Staż 49 godz. (łącznie dla modułu III i IV)
Bilans punktów ECTS	<p>Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 56 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykład – 7 godz. • staż – 49 godz. <p>Praca własna uczestnika kursu: 40 godz.</p> <ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie do zajęć praktycznych – 10 godz. • przygotowanie prezentacji – 10 godz. • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia modułu – 20 godz. <p>Łącznie nakład pracy uczestnika kursu: 96 godz.</p>
Stosowane środki dydaktyczne	Rzutnik multimedialny, sprzęt do odtwarzania nośników elektronicznych, tablica, schematy, wykresy, tablice z algorytmami, rzutnik folii, rzutnik multimedialny, telewizor, magnetowid.
Metody sprawdzania efektów kształcenia uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	Metody kontroli i oceny w zakresie wiedzy i umiejętności: Test dydaktyczny jednokrotnego wyboru – 10 pytań (zaliczenie 70% poprawnych odpowiedzi). Kontrola pisemna (zestawy zagadnień problemowych, sprawozdanie, proces pielęgnowania i jego dokumentacja). Kontrola praktyczna (pokaz czynności, interpretacja sytuacji klinicznej, kontrola dokumentacji pacjenta, inscenizacja, prezentacja multimedialna). Obecność na zajęciach. Metody kontroli i oceny kompetencji społecznych:

	Obserwacja 360 stopni.
Treści modułu kształcenia	<p>1. Blokady centralne (2 godz.)</p> <ol style="list-style-type: none"> a) blokada zewnątrzoponowa – charakterystyka techniki analgezji bólu ostrego: wskazania, przeciwwskazania analgezji zewnątrzoponowej, powikłania; b) blokada podpajęczynówkowa – zróżnicowanie i odrębności, wskazania, przeciwwskazania analgezji podpajęczynówkowej, powikłania. <p>2. Zastosowanie technik analgezji regionalnej w uśmierzaniu bólu pooperacyjnego i innych zespołów bólowych (1 godz.)</p> <ol style="list-style-type: none"> a) ciągła blokada zewnątrzoponowa w odcinku piersiowym i lędźwiowym: <ul style="list-style-type: none"> • wskazania, • przeciwwskazania, • ograniczenia zastosowania tej metody, • powikłania, • podawane leki i ich dawkowanie, • zasady podawania leków do przestrzeni zewnątrzoponowej. <p>3. Blokady nerwów obwodowych w leczeniu zespołów bólowych (1 godz.)</p> <ol style="list-style-type: none"> a) ciągłe blokady obwodowe w terapii bólu ostrego: <ul style="list-style-type: none"> • wskazania, • przeciwwskazania, • ograniczenia zastosowania tej metody, • powikłania, • podawane leki i ich dawkowanie oraz zasady podawania; b) blokady układu współczulnego; <ul style="list-style-type: none"> • wskazania, • przeciwwskazania, • ograniczenia zastosowania tej metody, • powikłania, • podawane leki i ich dawkowanie oraz zasady podawania.

	<p>4. Wybrane specjalistyczne techniki uśmierzania bólu, np. zastosowanie systemu PCEA (Patient Controlled Epidural Analgesia) do zewnątrzoponowej podaży leków, sterowanej przez pacjenta lub podaż leku znieczulenia przewodowego bezpośrednio do rany operacyjnej (1 godz.).</p> <p>5. Leki znieczulenia przewodowego i opioidy stosowane w terapii bólu pooperacyjnego i innych ostrych zespołów bólowych (1 godz.):</p> <ul style="list-style-type: none"> • mechanizm działania, • dawkowanie, • toksyczność, <p>– postępowanie w przypadku wystąpienia działań niepożądanych.</p> <p>6. Korzyści stosowania technik analgezji przewodowej w terapii bólu pooperacyjnego i innych ostrych zespołów bólowych (1 godz.).</p>
<p>Wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej, obowiązującej do zaliczenia danego modułu</p>	<p>Literatura obowiązkowa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hadzić A., Vloka J.D., red. naukowy wyd. pol. Drobnik L.: <i>Blokady nerwów obwodowych, zasady i praktyka. Nowojorska Szkoła Anestezji Regionalnej</i>. Medipage, Warszawa 2008 2. Larsen R.: <i>Anestezjologia</i>, wyd. II polskie pod red. Andrzeja Küblera, U&P, Wrocław 2013 3. Dobrogowski J., Wordliczek J.: <i>Leczenie bólu</i>. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007 <p>Literatura uzupełniająca:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Zalecenia postępowania w bólu ostrym i operacyjnym</i>. Anestezjologia i Intensywna Terapija 2014, t. 46, nr 4, s. 235–260
<p>Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje</p>	<p>Staż (łącznie dla modułu III i IV) – po zaliczeniu części teoretycznej wszystkich modułów.</p> <p><u>Dla pielęgniarek:</u></p> <p>Oddział poznieczuleniowy/pooperacyjny:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. chirurgii ogólnej (28 godz.) 2. chirurgii klatki piersiowej albo traumatologii albo ginekologii (21 godz.) <p><u>Dla położnych:</u></p> <p>Oddział poznieczuleniowy/pooperacyjny:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ginekologii (28 godz.) 2. chirurgii klatki piersiowej albo traumatologii albo chirurgii ogólnej (21 godz.)

5.4. MODUŁ IV

Nazwa modułu	ORGANIZACJA LECZENIA BÓLU. ROLA PIEŁĘGNIARKI, POŁOŻNEJ W INTERDYSCYPLINARNYM ZESPOLE LECZENIA BÓLU
Cel kształcenia	Przygotowanie pielęgniarki, położnej do realizacji procedur medycznych i zadań w interdyscyplinarnym zespole leczenia bólu na podstawie zasad organizacji leczenia bólu w oddziałach zabiegowych.
Efekty kształcenia dla modułu	<p>W wyniku kształcenia uczestnik kursu:</p> <p>W zakresie wiedzy:</p> <p>W11. omawia zadania pielęgniarki, położnej w zespole leczenia bólu;</p> <p>W12. przedstawia program edukacyjny dla pacjenta i jego rodziny w zakresie terapii bólu;</p> <p>W13. charakteryzuje zasady organizacji leczenia bólu z wykorzystaniem różnych technik leczenia bólu w oddziałach szpitalnych.</p> <p>W zakresie umiejętności potrafi:</p> <p>U11. współpracować w ramach zespołu leczenia bólu, realizując kompetentnie zadania;</p> <p>U12. uwzględnić, w ocenie ostrego bólu i prowadzonej terapii przeciwbólowej, metody niefarmakologiczne dostosowane do szczególnych grup pacjentów;</p> <p>U13. prowadzić kartę leczenia bólu, zgodnie z obowiązującymi zasadami prowadzenia dokumentacji medycznej wynikającymi z przepisów prawnych;</p> <p>U14. edukować pacjenta i jego opiekunów w zakresie metod oceny i leczenia bólu z wykorzystaniem niefarmakologicznych metod leczenia bólu w warunkach domowych.</p> <p>W zakresie kompetencji społecznych:</p> <p>K1. szanuje godność i autonomię chorego;</p> <p>K2. przestrzega praw pacjenta, okazując szacunek wobec pacjenta/poszkodowanego, zrozumienie dla jego różnic światopoglądowych oraz kulturowych, zachowuje tajemnicę zawodową;</p> <p>K3. wykazuje odpowiedzialność za wykonywane świadczenia zdrowotne;</p> <p>K4. współpracuje kompetentnie w ramach zespołu terapeutycznego (lekarzy i pielęgniarek), zachowując zasady etyki zawodowej;</p> <p>K5. realizuje aktualnie obowiązujące treści aktów normatywnych i dokumentów, określających bezpieczeństwo pacjenta, zakres obowiązującej dokumentacji medycznej oraz sposoby jej przetwarzania, mając na celu</p>

CENTRUM KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO PIELEŃNIAREK I POŁOŻNYCH

	zapewnianie wysokiego poziomu ochrony ludzkiego zdrowia i życia.
Kwalifikacje osób prowadzących kształcenie	Wykładowcami mogą być osoby mające nie mniej niż 5-letni staż zawodowy w przedmiotowym zakresie i aktualnie udzielające świadczeń zdrowotnych będących przedmiotem kształcenia oraz spełniają co najmniej jeden z warunków: 1. posiadają tytuł magistra pielęgniarstwa; 2. posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki; 3. posiadają specjalizację lekarską w dziedzinie anestezjologii i intensywnej opieki.
Wymagania wstępne	–
Rodzaj i liczba godzin zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału prowadzącego zajęcia	Wykład 7 godz. Staż 49 godz. (łącznie dla modułu III i IV i wykazany w module III)
Nakład pracy uczestnika kursu	Udział w zajęciach (godz. kontaktowe): 7 godz. c) wykład – 7 godz. Praca własna uczestnika kursu: 40 godz. • przygotowanie do zajęć praktycznych – 10 godz. • przygotowanie prezentacji – 10 godz. • opanowanie materiału wymaganego do zaliczenia modułu – 20 godz. Łącznie nakład pracy uczestnika kursu: 47 godz.
Stosowane środki dydaktyczne	Rzutnik multimedialny, sprzęt do odtwarzania nośników elektronicznych, tablica, schematy, wykresy, tablice z algorytmami, rzutnik folii, rzutnik multimedialny, telewizor, magnetowid.
Metody sprawdzania efektów kształcenia uzyskanych przez uczestnika kursu i warunki zaliczenia modułu	Metody kontroli i oceny w zakresie wiedzy i umiejętności: Test dydaktyczny jednokrotnego wyboru – 10 pytań (zaliczenie 70% poprawnych odpowiedzi). Kontrola pisemna (zestawy zagadnień problemowych, sprawozdanie, proces pielęgnowania i jego dokumentacja). Kontrola praktyczna (pokaz czynności, interpretacja sytuacji klinicznej, kontrola dokumentacji pacjenta, inscenizacja, prezentacja multimedialna).

	<p>Obecność na zajęciach.</p> <p>Metody kontroli i oceny kompetencji społecznych:</p> <p>Obserwacja 360 stopni.</p>
Treści modułu kształcenia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zadania pielęgniarki, położnej w terapii bólu (2 godz.) <ul style="list-style-type: none"> • monitorowanie natężenia i udział w terapii bólu; • edukacja pacjenta na temat metod monitorowania i leczenia bólu; • redukcja czynników zwiększających subiektywne odczuwanie bólu przez pacjenta; • wykorzystanie nefarmakologicznych technik uśmierzania bólu ostrego. 2. Organizacja leczenia bólu w oddziałach szpitalnych (2 godz.) <ul style="list-style-type: none"> • współpraca z lekarzem prowadzącym/dyżurnym, anestezjologiem; • współpraca z psychologiem klinicznym, rehabilitantem oraz innymi specjalistami zespołu leczenia bólu; • poradnictwo i wsparcie dla chorych z bólem oraz ich rodzin; • dokumentowanie przebiegu leczenia bólu. 3. Zadania pielęgniarki i położnej w ramach zespołu leczenia bólu (2 godz.) <ul style="list-style-type: none"> • kompetencje pielęgniarki, położnej w zespole leczenia bólu; • realizacja zadań w ramach organizacji pracy i przyjętych zasad w jednostce ochrony zdrowia.
Wykaz literatury podstawowej i uzupełniającej, obowiązującej do zaliczenia danego modułu	<p>Literatura obowiązkowa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dobrogowski J., Wordliczek J.: <i>Ból przewlekły</i>. Medyczne Centrum Kształcenia Podyplomowego UJ, Kraków 2002 2. Dobrogowski J., Wordliczek J.: <i>Leczenie bólu</i>. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007 3. de Walden-Gałuszko K.: <i>Pielęgniarstwo w opiece paliatywnej i hospicyjnej</i>. PZWL, Warszawa 2008 <p>Literatura uzupełniająca:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Zalecenia postępowania w bólu ostrym i operacyjnym</i>. Anestezjologia i Intensywna Terapia 2014, t. 46, nr 4, s. 235–260
Wymiar, zasady i forma odbywania staży, w przypadku, gdy program kształcenia przewiduje	Staż łączony z modułem III

6. PROGRAM ZAJĘĆ PRAKTYCZNYCH

6.1. STAŻ I: Blok operacyjny dorosłych

Cel stażu: Wyposażenie pielęgniarki, położnej w umiejętności niezbędne do współdziałania w różnych technikach leczenia bólu ostrego oraz w technice implantacji cewników do ciągłych blokad centralnych oraz okolic nerwów i spłotów.

Wskazówki metodyczne dotyczące realizacji stażu:

Liczba godzin:	21 godz. (3 dni x 7 godz.)
Liczebność grupy:	5–6 osób
Opiekun stażu:	pielęgniarka z minimum 5-letnim stażem pracy w przedmiotowym zakresie, spełniająca co najmniej jeden z warunków: <ul style="list-style-type: none"> – posiada tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki; – posiada ukończony kurs kwalifikacyjny w dziedzinie pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki

Wykaz świadczeń zdrowotnych do zaliczenia na stażu:

1. Monitorowanie natężenia bólu za pomocą właściwej skali oceny bólu u wybranego pacjenta oraz jego dokumentowanie w indywidualnej dokumentacji pacjenta.
2. Przygotowanie i podawanie roztworów leków przeciwbólowych, stosując wybrane metody i techniki: (1) w pompie infuzyjnej, (2) w bolusie, (3) metodą bezpośredniego miareczkowania drogą dożylną, (6) w pompie infuzyjnej PCA i inne indywidualnie stosowane u pacjenta objętego opieką.
2. Udokumentowanie wykonanych działań w indywidualnej dokumentacji medycznej pacjenta.
3. Kontynuacja zaleceń lekarza włączającego pacjenta do terapii bólu z zachowaniem ciągłości w zakresie stosowanych technik analgezji.

Warunki zaliczenia stażu:

- 100% obecności.
- Aktywny udział w zajęciach.
- Prowadzenie planu opieki i rejestracja terapii bólu w karcie leczenia bólu u wybranego pacjenta w oddziale poznieczuleniovym.

6.2. STAŻ II: Oddział poznieczuleniovowy/ pooperacyjny (wg planu nauczania)

Cel stażu: Kształtowanie umiejętności niezbędnych do zapewnienia choremu w bezpośrednim okresie pooperacyjnym oraz okresie okołopooperacyjnym ciągłości prowadzenia terapii przeciwbólowej.

Wskazówki metodyczne dotyczące realizacji stażu:

Liczba godzin:	49 godz. (28 godz. i 21 godz.)
Liczebność grupy:	5–6 osób
Opiekun stażu:	pielęgniarka z minimum 5-letnim stażem pracy w przedmiotowym zakresie, spełniająca co najmniej jeden z warunków: <ul style="list-style-type: none"> – posiada tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki; – posiada ukończony kurs kwalifikacyjny w dziedzinie

pielęgniarstwa anestezyjologicznego i intensywnej opieki

Wykaz świadczeń zdrowotnych do zaliczenia na stażu:

1. Nadzór i pielęgnowanie dostępu analgezji regionalnej u wybranego pacjenta oraz dokumentowanie czynności.
2. Przygotowanie, podawanie leków różnymi drogami, w tym do przestrzeni zewnątrzoponowej z zachowaniem zasad bezpieczeństwa, dokumentowanie przebiegu analgezji w dokumentacji pacjenta.
3. Edukacja pacjenta w zakresie: metod kontroli bólu, jak i stosowanych leków przeciwbólowych oraz mogących wystąpić działań niepożądanych związanych z terapią.

Warunki zaliczenia stażu:

- 100% obecności.
- Aktywny udział w zajęciach.
- Prowadzenie planu opieki i rejestracja terapii bólu w karcie leczenia bólu u wybranego pacjenta w oddziale poznieczuleniovym.

7. WYKAZ ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH, DO KTÓRYCH JEST UPRAWNIONA PIELEŃNIARKA, POŁOŻNA PO UKOŃCZENIU KURSU SPECJALISTYCZNEGO TERAPIA BÓLU OSTREGO U DOROSŁYCH

1. Monitorowanie natężenia bólu za pomocą przyjętych skal oceny natężenia bólu.
2. Nadzorowanie i prowadzenie, z zachowaniem ciągłości przebiegu, leczenia przeciwbólowego u chorych z bólem ostrym.
3. Podawanie leków różnymi drogami w celu uśmierzania bólu ostrego, w zakresie zlecenia lekarskiego, także z wykorzystaniem technik analgezji regionalnej.
4. Modyfikowanie dawki leku przeciwbólowego, w zakresie zlecenia lekarskiego na podstawie stanu pacjenta i natężenia bólu.
5. Edukacja pacjenta w zakresie: metod kontroli bólu, stosowanych leków przeciwbólowych oraz mogących wystąpić działań niepożądanych związanych z terapią.

